

XALQ YAZIÇISI KAMAL ABDULLADAN YAŞIN FƏLSƏFƏSİ, DOSTLUQ, İTKİLƏR, ƏDƏBİYYAT VƏ TALE HAQQINDA MARAQLI FİKİRLƏR

“GƏNC KAMALA DEYİLƏCƏK SÖZLƏRİM VAR”

Kamal Abdulla: “Mən heç vaxt qarşıma konkret məqsədlər qoymamışam ki, mütləq yazıçı olacağam, mütləq filan əsəri yazacağam. Dostlarımla hər biri ilə məni bir yaradıcılıq işi bağlayır. Azad Mirzəcanzadə ilə kitab, Vaqif İbrahimovla ilə səhnə, Həsənağa Turabovla drama-turgiya...”

XƏYALƏ RƏİS

Zaman hər kəsdən hesabat istəyir. Amma elə adamlar var ki, zamanın özü onlardan hesabat alır. Filologiya elmləri doktoru, professor, Xalq yazıçısı Kamal Abdulla məhz bu nadir söz adamlarındandır. Onun yaradıcılığı konkret bir ədəbi mərhələnin çərçivəsinə sığmır. Alim də olub, yazıçı da, dramaturq da, düşüncə adamı da... Dekabrın 4-də Xalq yazıçısının 75 yaşı tamam oldu. Biz də Kamal Abdulla ilə məhz bu ovqatda - sükut və düşüncə fonunda görüşdük. Söhbətimiz yaşın fəlsəfəsindən başladı, dostluqdan, itkilərdən keçdi, ədəbiyyatın tale məsələsinə, elmin sərhədlərinə və “Dədə Qorqud”-un Qərb dünyasına yoluna qədər uzandı...

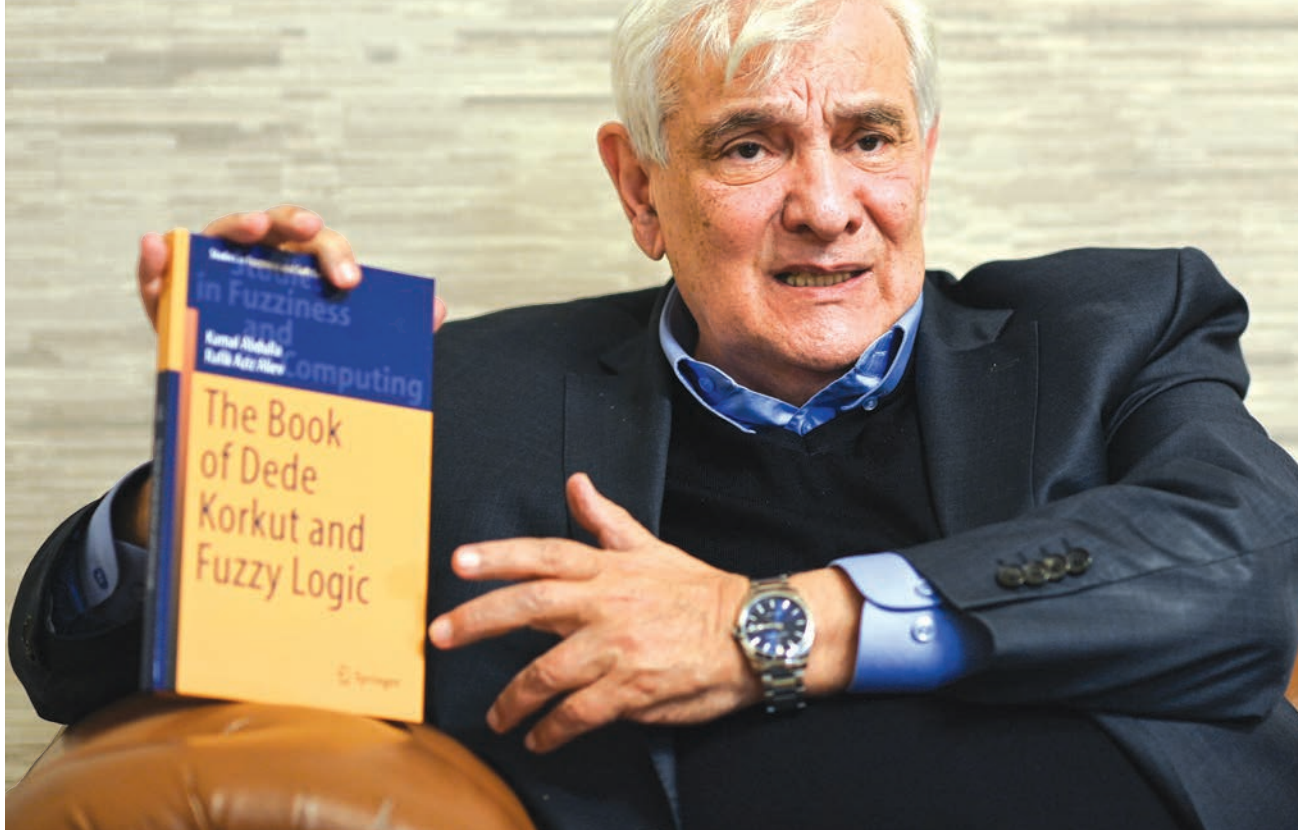
“YETMİŞ BEŞ ASAN GƏLMİR”

● **Kamal müəllim, 2025-ci ilin son ayında 75 yaşıncı tamam oldu. Bu münasibətlə sizi təbrik edirik.**

● Açıq, buna elə də təbrik düşmür, qızım. Daha çox təəssüf düşür. 75 ağır rəqəmdir. Oraya gəlib çatmaq asan deyil. İnsan bu yaşda daha çox itirliklərini xatırlayır. Həyatın nə verdiyini yox, nə apardığını düşünür.

● **Geriyə baxanda hansı məqamı həyatınızda dönüş nöqtəsi sayırınsız?**

● Mənim həyatımda elə bir nöqtə olmayıb ki, orada dayanıb deyim: “Buradan sonra hər şey dəyişdi”. Dönüş nöqtəsi anlayışı mənə bir az süni gəlir. Həyatım ardıcıl, sakit və rəvan şəkildə axıb. Yaşadığım hər anım öz mənası, öz faydası olub. Heç birini o birindən ayırmaq istəmirəm.

Dostluq, itki və gözlənilməyən zənglər

● **Yazıçı Seyran Səxavət deyir ki, dünyasını dəyişmiş bəzi dostlarınızın hələ də zəng gözləyir. Bəs siz kimdən zəng gözləyirsiniz?**

● Bizim böyük yazıçımız Anarın çox dəqiq bir fikri var: “Dostlarımla bir qismini mənədən ölüm aldı, bir qismini isə həyat”. Ölümün apardığı dostların xiffətini bu gün də çəkirəm. Əlbəttə, bu gün onlarla görüşmək, dərcləşmək istərdim. Amma zəng gözləmirəm. Çünki onlar artıq bu dünyada deyillər. Bəziləri çox vaxtsız getdi. Kaş bu gün sağ olaydılar, yanımda olaydılar. Darıxıram...

● **Kimləri xatırlayırsınız bu məqamda?**

● Yaşına baxmadan məni özünə dost bilən Azad Mirzəcanzadəni, Həsənağa Turabovu, Vaqif İbrahimovlu, Niyazi Mehdi... Tanımadığınız dostlarımda var: Nizami, Aslan, Məlik... Məktəb yoldaşları üçün də darıxıram. Onlar üçün elə qəribəmişəm ki... İnsan yaşa dolduqca keçmişlə münasibəti daha həssas olur.

GƏNCİLİKLƏ SƏSSİZ DİALOQ

● **İndiki Kamal Abdulla gənc Kamal Abdulla ilə üz-üzə gəlsəydi, ona nə deyərdi?**

● Elə sözlər var ki, onları yalnız o başa düşərdi. Başqaları mənim dediklərimi tam anlaya bilməzdi. O Kamal nə vaxtsa qarşıma çıxsın, həmin sözləri yalnız ona deyəcəyəm. Məni ondan başqa heç kim anlamaz.

● **Gənclik arzularınıza sadıq qala bildisinizmi və o gənc Kamalın istəkləri reallaşıbmı?**

● Mən heç vaxt qarşıma konkret məqsədlər qoymamışam ki, mütləq yazıçı olacağam, mütləq filan əsəri yazacağam. Məqsəd olmayanda bəzi şeylər öz-özünə baş verir. Dostlarımla hər biri ilə məni bir yaradıcılıq işi bağlayır. Azad Mirzəcanzadə ilə kitab, Vaqif

● **Amma sizi bəyənməyənlər də var...**

● Təbii. Hər kəsi bəyənmək mümkün olmadığı kimi, hamı tərəfindən bəyənilmək də mümkün deyil. Məni bəyənməyənlər bunu öz mədəniyyətlərinə uyğun şəkildə ifadə edəblər.

“Ölümün apardığı dostların xiffətini bu gün də çəkirəm. Əlbəttə, bu gün onlarla görüş-mək, dərcləşmək istərdim.”

DİLÇİ İLƏ YAZIÇININ BARIŞI

● **Dilçi Kamal Abdulla ilə yazıçı Kamal Abdulla necə yola gedir?**

● Çox rahat. Onlar artıq bir-biri ilə barışıblar. Dilçilik bağajım, elmi potensialım bədi düşüncəmdə özünü göstərir. “Dilçiliyə səyahət” kitabı da məhz bu niyyətlə yazılıb – dilçi olmayanlar üçün dilçilik formatında bir kitabdır. Elmi populyarlaşdırmaq istəyi var orada.

Son illər Rafiq Əliyevlə birlikdə qeyri-səlis məntiq mövzusunda bir neçə kitab üzərində çalışdım. “Dədə Qorqud və qeyri-səlis məntiq”, “Qeyri-səlis məntiq: dil və nitq”, daha sonra Türkiyənin sabiq təhsil naziri Ziya Selçukun da qoşulduğu “Uşaqlar üçün qeyri-səlis məntiq” kimi maraqlı layihələr ərəsəyə gətirdik. Burada məqsəd ciddi bir elm sahəsinə bədi təfəkkürün elementlərini gətirmək idi.

“DƏDƏ QORQUD” QƏRBƏ GEDƏRKƏN...

● **“Dədə Qorqud və qeyri-səlis məntiq” kitabının ingilis dilində çapı nəyi ifadə edir?**

● Böyük alim Lütfi Zadənin ən böyük arzusu qeyri-səlis məntiqin sosial elmlərə tətbiqi idi. Biz bu arzunun bir hissəsini “Kitabi-Dədə Qorqud” üzərində həyata keçirdik və kitabı onun xatirəsinə həsr etdik. Bu, humanitar elmlərimiz üçün yeni mərhələnin başlanğıcıdır.

● **Qərb oxucusu buna hazırdırmı?**

● Məqsədimiz də elə budur. Qərb oxucusu burada Dədə Qorqudu Homerlə müqayisə etmək imkanı əldə edir. Bu dastan vasitəsilə müasir azərbaycanlının düşüncə tərzini, psixologiyasını hiss edir. Biz göstəririk ki, qədim əcdadlarımızın dünyagörüşündə demokratik elementlər mövcud olub. Mən bunu ilk növbədə Azərbaycan humanitar elmi üçün mühüm bir mərhələ hesab edirəm.

Fotolar: Ramil Yusubov/Global Photostock

“Bu əsər “Arşın mal alan”ın davamı deyil”

● **“Əsgər ağa və Gülcöhrə” əsərinin Azərbaycan Dövlət Akademik Musiqili Teatrında böyük təqdimatı oldu.**

● Əvvəlcə onu deyim ki, bu əsər “Arşın mal alan”ın davamı deyil. Bunu xüsusi vurğulamaq istəyirəm. “Arşın mal alan” həyatdan götürülmüş bir süjetin yüksək bədi ifadəsidir. Üzeyir bəy real həyatı götürüb onu idealizə edir, musiqi ilə, yumorla, sevgi ilə zənginləşdirir. Mənim yazdığım “Əsgər ağa və Gülcöhrə” isə artıq idealın sonrakı taleyidir. Bu, romantikanın gündəlik həyatla üz-üzə gəlməsidir.

● **Yəni bu, məşhur operettanın qəhrəmanlarının “sonrakı həyatı”dır?**

● Bəli, məhz elədir. Əsgər və Gülcöhrə səhnədə sevərək qovuşurlar, amma həyat orada bitmir axı. Mənim üçün maraqlı olan sual bu idi: onlar evləndikdən sonra nə baş verdi? Sevgi gündəlik qayğıların, zamanın, sosial münasibətlərin içində necə dəyişir? Bu artıq komediyaadan çox, həyatın özüdür. Burada artıq sevgi nağıl deyil. Burada insan münasibətləri, xarakterlərin toqquşması, zamanın insanı dəyişməsi var. Əsgər artıq yalnız aşiq deyil, məsuliyyət daşıyan bir insandır. Gülcöhrə isə ideal obraz olmaqdan çıxıb real qadına çevrilir. Mənim üçün bu keçid çox önəmli idi.

● **Tamaşanın səhnə həlli sizi qane etdimi?**

● Ümumilikdə bəli. Səhnə həmişə məndən fərqli bir nəfəsdir. Yazılı mətnə sən daha çox düşüncə, səhnədə

isə emosiyalar önə çıxır. Bəzi məqamlar var ki, mətni yenidən yazsaydım, bəlkə də xırda dəyişikliklər edərdim. Bu, hər müəllifdə olur. Tamaşaya baxanda qeyri-ixtiyari olaraq “burada bir cümləni başqa cür deyərdim” deyə düşünürsən. Amma bu artıq yaradıcı prosesin təbii hissəsidir. Əsas mesaj budur ki, sevgi yalnız başlanğıc deyil. Sevgi davamdır, zəhmətdir, güzəştədir. İnsanlar çox vaxt sevginin özünü yox, onun ideal təsvirini sevirlər. Amma həyat ideallarla yox, reallıqlarla davam edir. “Əsgər ağa və Gülcöhrə” məhz bu reallığın içində sevginin taleyindən danışır.

● **Bu yaxınlarda xatirlərdən bəhs edən “Unutmağa kimsə var” adlı kitabınız çap olundu. Bu bir hesabatdır, yoxsa başlanğıc?**

● Kitabın ön sözündə yazmışam: bunlar xatirələrdir. Unutmağa kimsə yoxdur. Yadıma düşdükcə boşluqlar dolur. Bu kitabda keçən əsrin ortalarından bu günə qədər həyatımda baş verənləri xatirələr, sistemli qafiyələr şəklində təsvir vasitəsi ilə qələmə aldım. Bu kitabda elmin və bədi yaradıcılığın vəhdətinin necə formalaşdığının ağır və əzəbli yolu görünür. Kitab böyük və maraqlı bir dövrü əhatə edir. Arzuları, xəyalları...

● **Yaş artdıqca arzular azalırmı?**

● Arzular azalır, amma dərinləşir. Arzuların dayazı olmur. Onlar həmişə əlçatmazlıq ilə dərinidir.

● **Həyatınızı bir cümlə ilə ifadə etsəniz o cümlə nə olardı?**

● Taleyimdə olan həyatımda olmayıb. Bu, mənim bir hekayəmdən gələn cümlədir.